

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

2.42 מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות – טיפוליות ע"י האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)

"ילדים הם בני-אדם, לא עולם קטן, אלא עולם ומלואו, לא אדם לעתיד לבוא, אלא אדם כבר עכשיו-בהווה", יאנוש קורצ'אק.

(א) מטרת ההנחיה

1. מטרת הנחיה זו היא להתוות את שיקולי התביעה ולקדם מדיניות אחידה בהעמדה לדין וענישה של אחראי על חסר ישע שאינו הורה או בן משפחתו, בגין פגיעה בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות – טיפוליות, לרבות בידי גורם מטפל ששהה בביתם.
2. ההנחיה תתייחס, בעיקרה, למסגרת החוקית ולשיקולים שיש לשקול בצמתים בהם נדרשת מדיניות אחידה של התביעה.¹

(ב) כללי

3. נפגעי עבירה קטינים או חסרי ישע שנפגעו על ידי אחראי שאינו הורה או בן משפחה, ראויים להגנה מוגברת מצד גורמי אכיפת החוק, היות ובביצוע עבירות כלפיהם נפגעים גופם, ביטחונם, כבודם ונפשם. הפגיעה אף מתעצמת נוכח היותם מלכתחילה אוכלוסייה הזקוקה להגנה מוגברת, בשל תלותם המוחלטת של נפגעי העבירה במטפלים בהם והיעדר יכולת שפתית לדווח אודות האלימות הפיזית והנפשית אותה הם חווים מצד האחראים שאמורים להגן על שלומם.
4. מטעמים אלה, סבר המחוקק כי יש מקום להעלות את רמת הענישה בגין ביצוע עבירות בקטינים או חסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם שאינו בן משפחה. לפיכך, ביום 06.07.2022, פורסם ברשומות ונכנס לתוקף תיקון לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: **"חוק העונשין"**) (תיקון מס' 143 והוראת שעה), התשפ"ב 2022 (להלן: **"תיקון מס' 143"**). במסגרת התיקון נקבעה נסיבה מחמירה לפיה אחראי על קטין, שאינו בן משפחתו, המבצע עבירת תקיפה (סתם) כלפיו, דינו כפל העונש (ארבע שנות מאסר). כמו כן, נקבעו במסגרת התיקון, כהוראת שעה², עונשים מזעריים לעבירות תקיפה הגורמת חבלה (חבלה של ממש או חבלה חמורה) ולעבירת התעללות המבוצעות כלפי קטין על ידי אחראי, שאינו בן משפחה, במסגרת חינוכית או טיפולית,³ הכל כפי שיפורט להלן.

¹ עקרונות אלה יהוו תוספת להנחיית פרקליט המדינה מספר 2.35 "מדיניות פתיחה בחקירה והעמדה לדין בגין תיעוד קולי או ויזואלי של מטפל בקטין או בחסר ישע שבוצע ללא הסכמת המתועדים ושימוש בתוצרים אלה בהליך הפלילי".

² מלכתחילה הוראת השעה נקבעה לתקופה של שנתיים אך בתאריך 5.7.24 הוראה בארבע שנים נוספות.

³ עוד בטרם תוקן חוק העונשין, נחקקו במישור האזרחי, חוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, תשע"ט-2018, וחוק התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, תשע"ט-2018.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

(ג) המסגרת החוקית

5. חוק העונשין מבחין בין מקרי תקיפה על פי זהות הנפגע, זהות התוקף, נסיבות התקיפה וחומרת התוצאה.

6. סעיף 368א לחוק העונשין מגדיר "אחראי על קטין או חסר ישע" כל אחד מאלה:

- "(1) הורה או מי שעליו האחריות לצרכי מחייתו, לבריאותו, לחינוכו או לשלומו של קטין או של חסר ישע - מכוח דין, החלטה שיפוטית, חוזה מפורש או מכללא, או מי שעליו האחריות כאמור לקטין או לחסר ישע מחמת מעשה כשר או אסור שלו;
- (2) בן משפחה של קטין או של חסר ישע, שמלאו לו שמונה עשרה שנים ואיננו חסר ישע, והוא אחד מאלה: בן זוגו של הורה, סבו או סבתו, צאצאו, אחיו או אחותו, גיסו או גיסתו, דודו או דודתו, בן זוגו של אומן, וכן הורהו של אומן, צאצאו של אומן, אחיו או אחותו של אומן ובן זוגו של כל אחד מאלה;
- (3) מי שהקטין או חסר הישע מתגורר עמו או נמצא עמו דרך קבע, ומלאו לו שמונה עשרה שנים; ובלבד שקיימים ביניהם יחסי תלות או מרות".

7. להלן יפורטו הוראות חוק העונשין שעניינן תקיפת קטין או חסר ישע על ידי אחראי שאינו בן משפחה:

(א) תקיפה סתם בנסיבות מחמירות

תקיפה, מוגדרת בסעיף 378 לחוק העונשין, כך:

"המכה אדם, נוגע בו, דוחפו או מפעיל על גופו כוח בדרך אחרת, במישרין או בעקיפין, בלא הסכמתו או בהסכמתו שהושגה בתרמית - הרי זו תקיפה; ולענין זה, הפעלת כוח - לרבות הפעלת חוס, אור, חשמל, גאז, ריח או כל דבר או חומר אחר, אם הפעילו אותם במידה שיש בה כדי לגרום נזק או אי נוחות".

סעיף 379 לחוק העונשין, קובע מה דינו של תוקף (תקיפה סתם):

"התוקף שלא כדין את חברו, דינו - מאסר שנתיים, והוא אם לא נקבע בחוק זה עונש אחר לעבירה זו מחמת נסיבותיה".

סעיף 382(ד) לחוק העונשין, קובע נסיבה מחמירה לאחראי על קטין או חסר ישע שאינו בן משפחתו:

"העובר עבירה לפי סעיף 379 כלפי קטין או חסר ישע, שעליו עובר העבירה אחראי כהגדרת "אחראי על קטין או על חסר ישע" בסעיף 368א, והקטין או חסר

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

הישע אינו בן משפחתו כאמור בפסקה (2) להגדרה "בן משפחתו" שבסעיף קטן

(ב) דינו – כפל העונש הקבוע לעבירה⁴.

מכאן שלעבירת התקיפה הבסיסית לפי סעיף 379, שבצידה עונש מאסר מרבי לתקופה של שנתיים, נקבעה נסיבה מחמירה, לפיה במקרה של תקיפת קטין או חסר ישע על ידי האחראי שאינו הורה או בן משפחה (כגון מטפל, גן, או סייע), יעמוד העונש המרבי על ארבע שנות מאסר. ייחוס הנסיבה המחמירה נותן ביטוי להפרת יחסי האמון, לתלות הקטין או חסר הישע בפוגע, ליחסים ההיררכיים בין הפוגע לנפגע ולפגיעות המוגברת של קטינים וחסרי ישע.⁵

הוספת הנסיבה המחמירה לעבירה של תקיפה סתם הפכה את העבירה מעבירת עוון לעבירת פשע, ולפיכך, לאחר תיקון מס' 143 לחוק ונכון למועד זה, לא ניתן לערוך בעבירה זו הסדרים מותנים.

(ב) תקיפת קטין או חסר ישע במסגרת חינוכית או טיפולית על ידי אחראי שאינו בן משפחתו הגורמת חבלה של ממש או חבלה חמורה

סעיף 368 לחוק העונשין, מצוי בסימן ו'1 לחוק העונשין שדן ב"פגיעה בקטינים ובחסרי ישע" וקובע הוראות עונשיות ספציפיות לתקיפת קטין או חסר ישע:

"(א) **התוקף קטין או חסר ישע וגורם לו חבלה של ממש, דינו - מאסר חמש**

שנים; היה התוקף אחראי על הקטין או על חסר הישע, דינו - מאסר שבע שנים.

(ב) נעברה עבירה לפי סעיף קטן (א) ונגרמה לקטין או לחסר הישע חבלה חמורה,

דינו של התוקף - מאסר שבע שנים, ואם היה התוקף אחראי על הקטין או חסר

הישע, דינו - מאסר תשע שנים.

(ג) לענין סעיף זה, "חבלה" - בין גופנית בין נפשית.

במסגרת תיקון מס' 143 נוסף סעיף 368ג לחוק העונשין – הוראות שעה" בעבירה לפי סעיף 368ב:

"(א) **נעברה עבירה של גרימת חבלה של ממש או חבלה חמורה לפי סעיף 368ב,**

בקטין או בחסר ישע הנמצא במסגרת חינוכית או טיפולית, והעבירה נעברה בידי

האחראי על הקטין או חסר הישע באותה מסגרת, שאינו בן משפחתו, יוטל על

עובר העבירה עונש מאסר אלא אם כן החליט בית המשפט מטעמים מיוחדים

שירשמו להקל בעונשו.

...(ב)

⁴ סעיף 382(ב)(2) לחוק העונשין, תשל"ז-1977, קובע נסיבה מחמירה של עובר העבירה כלפי קטין או חסר ישע על ידי אחראי שהינו בן משפחה. להבדיל, סעיף 382(ד) לחוק, כסעיף משלים, מתייחס למי שאינו בן משפחה, תוך הפנייה לסעיף 382(ב)(2).

⁵ מתוך דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 144 והוראות שעה) (החמרת הענישה בעבירות אלימות נגד קטין או חסר ישע), התשפ"ב-2022, הצ"ח 1479, אשר מוזגה עם הצעת חוק העונשין (תיקון מספר 143 והוראות שעה), התשפ"ב-2022, הצ"ח 871.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטנים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

(ג) עונש מאסר לפי סעיפים קטנים (א)ו(ב) לא יהיה בהיעדר טעמים מיוחדים שירשמו כולו על תנאי.

(ד) בסעיף זה-

"מסגרת חינוכית או טיפולית"- מעון, מוסד או כל מסגרת טיפולית אחרת
 "בן משפחה" של קטין או חסר ישע - הורה או בן משפחה כמשמעותו בפסקה (2) להגדרה "אחראי על קטין או חסר ישע שבסעיף 368א".

(ג) התעללות בקטין או בחסר ישע במסגרת חינוכית או טיפולית על ידי אחראי שאינו בן משפחתו

סעיף 368ג לחוק העונשין, קובע:

"העושה בקטין או בחסר ישע מעשה התעללות גופנית, נפשית או מינית, דינו - מאסר שבע שנים; היה העושה אחראי על קטין או חסר ישע, דינו - מאסר תשע שנים".

סעיף 368ג(ב) קובע "עונש מזערי – הוראת שעה" בעבירה לפי סעיף 368ג:

"(ב) נעברה עברה עבירה של התעללות לפי סעיף 368ג בקטין או בחסר ישע הנמצא במסגרת חינוכית או טיפולית, בידי האחראי על הקטין או חסר הישע באותה מסגרת, שאינו בן משפחתו, לא יפחת עונשו של עובר העבירה מחמישית העונש המרבי שנקבע לעבירה, אלא אם כן החליט בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו, להקל בעונשו.

(ג)עונש מאסר לפי סעיפים קטנים (א)ו(ב) לא יהיה בהיעדר טעמים מיוחדים שירשמו כולו על תנאי.

(ד)בסעיף זה-

"מסגרת חינוכית או טיפולית"- מעון, מוסד או כל מסגרת טיפולית אחרת
 "בן משפחה" של קטין או חסר ישע- הורה או בן משפחה כמשמעותו בפסקה (2) להגדרה "אחראי על קטין או חסר ישע שבסעיף 368א".

(ד) ייחוס העבירות לנאשם:

8. ראשית יש לבחון מהי העבירה שניתן לייחס לנאשם. יש להבדיל בין: תקיפה סתם (בנסיבות מחמירות), תקיפה הגורמת לחבלה של ממש, תקיפה הגורמת חבלה חמורה ועבירות ההתעללות.

9. יש להבחין בין עבירה של תקיפה סתם בנסיבות מחמירות (סעיף 382(ד) לחוק העונשין) לבין עבירה של תקיפת קטין על ידי אחראי הגורמת חבלה (לפי סעיף 368ג לחוק העונשין): תקיפה

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

סתם הינה עבירת התנהגות הדורשת הכאה, נגיעה וכו' (כהגדרת תקיפה בס' 378 לחוק העונשין)⁶ ואילו עבירות החבלה הינן עבירות תוצאה הדורשות חבלה של ממש או חבלה חמורה. 10. בסעיף 34כד לחוק העונשין, סעיף ההגדרות שבחוק, הוגדרו המושגים 'חבלה' ו'חבלה חמורה' (אך לא הוגדרה חבלה של ממש):

"חבלה" מוגדרת: "מכאוב, מחלה או ליקוי גופניים, בין קבועים ובין עוברים". אולם בענייננו, בעבירות החבלה בסעיף 368ב, קבע המחוקק הגדרה ספציפית למונח "חבלה". סעיף 368ב(ג) קובע כי לעניין סעיף זה: **"חבלה - בין גופנית בין נפשית".** היינו, סעיף 368ב(ג) נותן ביטוי לפגיעה הכפולה בקטין ובחסר ישע עת התוקף אחראי עליו ובשונה מסעיפי התקיפה הרגילים, קובע כי חבלה היא גם נפשית. עם זאת, גם חבלה נפשית כפופה להגדרת המונח "חבלה" ולכן עליה לעלות כדי מכאוב נפשי – קבוע או חולף, כלומר עליה להיות מובהקת וממשית.

"חבלה חמורה" מוגדרת: "חבלה העולה כדי חבלה מסוכנת, או הפוגעת או עלולה לפגוע קשות או לתמיד בבריאות הנחבל או בנוחותו, או המגיעה כדי מום קבע או כדי פגיעת קבע או פגיעה קשה באחד האיברים, הקרומים או החושים החיצוניים או הפנימיים".

11. מכאן, שיש לייחס עבירה של תקיפה הגורמת חבלה חמורה, מקום בו נגרמה חבלה גופנית העונה על ההגדרה של חבלה חמורה (שבר, זעזוע מוח וכד'), והוכח קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין מנגנון הפגיעה (למשל, טלטול תינוק או הפעלת כוח בלתי סביר) לבין החבלה החמורה. 12. אשר לחבלה של ממש: "חבלה של ממש" חמורה יותר מ"חבלה" וקלה יותר מ"חבלה חמורה". נדרש כי הפגיעה תהא ממשית. אולם די שהפגיעה תהיה בגדר פגיעה שגורמת **למכאוב של ממש**, ולעניין זה מספיקה עדות אודות הכאב.⁷

בת"פ 19-07-14327 (מחוזי מרכז) **מדינת ישראל נ' מעודה**,⁸ נפסק כי מדובר בשאלה שבעובדה שתוכרע בהתאם לנסיבות, קרי על התביעה להוכיח ראייתית ביחס לכל אחד מהאירועים אם נגרם **מכאוב של ממש** בעזרת סממנים חיצוניים, לדוגמה, בכי, רעד, פצע או שפשוף. במקרים של היעדר אינדיקציה חיצונית, יש לבחון האם עוצמת התקיפה שננקטה מחייבת מסקנה שנגרם מכאוב של ממש, שאם לא כן ניתן לייחס עבירה של תקיפה סתם (בנסיבות מחמירות) בלבד.

13. אשר לעבירת התעללות: עבירת ההתעללות בקטין היא עבירת התנהגות, ואין צורך בהוכחת תוצאה או נזק לגיבוש יסודותיה. היסוד הנפשי הנדרש הוא יסוד של מודעות לטיב המעשים ולנסיבות, ולא נדרש להוכיח כי הפוגע התכוון לעשות מעשה התעללות.

⁶ י.קדמי, **על הדין בפלילים** חלק שלישי, (2006), בעמ' 1513 - 1520; סעיף 378 סיפא לחוק העונשין, תשל"ז-1977, : "אם הפעילו אותם במידה שיש בה כדי לגרום נזק או אי נוחות" מתייחס רק לחלופה של "הפעלת כוח בדרך אחרת" ולא לחלופות של הכאה, נגיעה או דחיפה.

⁷ ע"פ 1976/11 **ויספיש נ' מדינת ישראל** (נבו 21.11.2011) במאמרו של כבוד השופט ד"ר רון שפירא "ילדים בסיכון - ענישה, התעללות נפשית וגופנית והגבול שביניהם", **הסנגור** 111 5 (2006), נכתב בעמ' 8 כי מבחינה היסטורית, שימוש בענישה גופנית הייתה בעבר מותרת ונעשתה למטרות חינוך, לכן סעיף 368ב(א) לחוק העונשין הגדיר עבירה של תקיפת קטין ככוללת, כחלק מיסודות העבירה, גרימת חבלה של ממש, שכן מעשה של אלימות גופנית שלא גרם לחבלה של ממש, לא מילא אחר יסודות העבירה. עם זאת, בע"פ 4405/94 **מדינת ישראל נ' אלגני**, מח(5) 191 (1994) עמד בית המשפט העליון לראשונה על איסור ענישה גופנית של מורה כלפי תלמיד.

⁸ ת"פ (מחוזי מרכז) 19-07-14327 **מדינת ישראל נ' כרמל מעודה** (נבו 09.12.2020).

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

14. המונח "התעללות" אינו מוגדר בחוק העונשין, ואף לא בדברי ההסבר להצעת החוק,⁹ הפסיקה היא זו שפירשה את המונח והתוותה את גבולותיו.

15. בפסק הדין המנחה בנושא, ע"פ 4596/98 **פלונית נ' מדינת ישראל**,¹⁰ קבע בית המשפט העליון מספר מאפיינים, שאינם בגדר רשימה סגורה, אשר עשויים לשמש ככלי עזר בזיהוי התעללות: התנהגות הטומנת בחובה אכזריות, הטלת אימה או השפלה, הפעלת כוח או אמצעי פיזי כלפי הנפגע באופן ישיר או עקיף במידה שעלולה לגרום סבל גופני ו/או נפשי; בדרך כלל, מדובר בסדרה מתמשכת על פני זמן של מעשים או מחדלים אך גם מעשה (או מחדל) חד-פעמי יכול שיהווה מעשה התעללות פיזית, אך זאת בנסיבות חריגות ורק מקום בו דרגת החומרה המאפיינת אותו גבוהה ויוצאת דופן; ההתנהגות נועדה להטיל מרות, להפחיד או להעניש; המתעלל מצוי בעמדת כוח או מרות כלפי קורבנו.

16. בהמשך נקבע כי ההבחנה בין תקיפה "סתם" לבין מעשה התעללות, טמונה באכזריות, דיכוי, השפלה ובחוסר האנושיות, שמטביעים במעשה כתם מוסרי.¹¹

17. בע"פ 7704/13 **מרגולין נ' מדינת ישראל**,¹² קבע כבוד השופט הנדל ששה סימנים להכרעה, שדי בהתקיימות חלקם בכדי לגבש עבירת ההתעללות, ואלו הם:

- א. פוטנציאל לגרימת סבל או נזק לקורבן. הסבל נבחן מנקודת מבטו של המתבונן מן הצד, ולא דווקא מנקודת מבטו של הקורבן – אשר פעמים רבות תלוי בנאשם ומאמץ את נקודת מבטו הפסולה.
- ב. התנהגות המאופיינת באכזריות, בהטלת אימה על הקורבן, בביזוי, השפלה או דיכוי.
- ג. סדרת מעשים מתמשכת. במקרה כזה, יתכן שכל מעשה כשלעצמו אינו עולה לכדי התעללות, אולם הצטרפותם יכולה להפכם לכזו.
- ד. מידת פער הכוחות, יחסי התלות וטיב הקשר בין הקורבן לנאשם.
- ה. הטלת מרות המתעלל על קורבנו, הענשה או הפחדה.
- ו. עוצמת חוסר הישע של הקורבן. כך, לדוגמה, לא דומה הכאת ילד בן שתים-עשרה להכאת ילד בן שנתיים.

18. כפי שעולה מלשון החוק ("מעשה התעללות גופנית, **נפשית** או מינית"), התעללות בקטין או בחסר ישע יכולה להתקיים אף ללא כל מגע פיזי בנפגע העבירה וכך הוא כשמדובר בהתעללות נפשית. זאת, בשל הפגיעה שגורמת התעללות מסוג זה לנפגע העבירה הנחשף אליה. עם זאת, ככל שאין אלימות פיזית או מינית והעבירה היא של התעללות נפשית בלבד, זו תיוחס לנאשם רק מקום בו מדובר בהתנהגות שיש בה, באופן מובהק, סממנים של התעללות.

תובע ייחס עבירה של התעללות נפשית, כאשר מתקיים אחד או יותר מהמצבים הבאים:

⁹ הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 31), התשמ"ט-1989, ה"ח 146.
¹⁰ ע"פ 4596/98 **פלונית נ' מדינת ישראל**, נד(1) 145 (2000). (להלן: **הלכת פלונית**).
¹¹ ע"פ 5986/08 **כחלון נ' מדינת ישראל** (נבו 10.11.2008).
¹² ע"פ 7704/13 **מרגולין נ' מדינת ישראל** (נבו 08.12.2015). (להלן: **עניין מרגולין**).

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

- א. כאשר הנאשם יצר במעשיו אווירת אימה או השפלה מתמשכת כלפי נפגע עבירה ספציפי שבאה לידי ביטוי, למשל, במסכת של השפלות, צעקות ומניפולציה רגשית שכוונה כלפיו. וזאת אף אם התנהלות זו לא כללה אלימות פיזית כלפי נפגע העבירה.
- ב. כאשר מדובר באירוע קיצוני ומובהק בחומרתו של אכזריות, הטלת אימה או השפלה, שנעשה כלפי נפגע העבירה, וזאת גם אם מדובר באירוע חד פעמי, ואף אם לא ננקטה אלימות פיזית כלפי נפגע העבירה באותו אירוע.
- ג. כאשר האלימות הפיזית שהופעלה כלפי נפגע העבירה עולה כדי התעללות נפשית.
- ד. כאשר נפגע העבירה נכח באירוע של אלימות קשה וקיצונית שכוונה כלפי נפגע עבירה אחר.¹³

ה. כאשר הנאשם יצר במעשיו אווירת אימה או השפלה מתמשכת אליה נחשפו מספר נפגעי עבירה במסגרת החינוכית בה שהו.¹⁴ במקרים אלה, ישקול התובע האם יש מקום ליחס עבירת התעללות גם ביחס לקטינים או לחסרי ישע שהמעשים לא כוונו ישירות כלפיהם, וזאת לאחר שקילה של הפרמטרים הבאים (אין מדובר בפרמטרים מצטברים או ברשימה סגורה): תדירות המעשים; משך התקופה בה נעשו; מיקום האירועים ומי נחשף אליהם מבין הקטינים או חסרי ישע האחרים (בין אם בדרך של ראייה ובין אם בדרך של שמיעה).

ההחלטה להעמיד לדין בעבירה של התעללות נפשית בקטין או בחסר ישע במצבים ד' ו- ה' לעיל, תיעשה באישור פרקליט בדרגה של מנהל מחלקה לפחות.

19. ייתכן מצב בו רצף מעשים שכל אחד מהם בנפרד אינו מקים את עבירת ההתעללות,¹⁵ אך הצטברותם כלפי קטין או חסר ישע ספציפי מקנה להם אופי של התעללות בו (בין אם התעללות

¹³ בת"פ (מחוזי ב"ש) 5589-10-20 מדינת ישראל נ' משה (נבו) 25.08.2021 נקבע כי גם מעשה שאינו מכוון ישירות לפגיעה בחסר ישע יכול לבוא בגדר עבירה של התעללות, בכפוף למבחני הפסיקה, כאשר די במודעות לעצם עשיית המעשה שיכול להיות התעללות, ולנסיבותיו, ולא נדרש להוכיח כי ההתנהגות הייתה מכוונת לפגיעה בקטין. בית המשפט, ציין שעה שהרשיע בהתעללות נפשית, מה ראה הקטין ומה היו תגובותיו במהלך האירוע לו היה עד, למשל: התינוק זעק וצעק ועל גופו נצפו סימני דם של אמו (שם, בעמ' 58-63).

¹⁴ בת"פ (מחוזי חיפה) 39933-05-21 מדינת ישראל נ' קסיס (נבו) 10.01.23 הרשיע בית המשפט שתי נאשמות בביצוע בצוותא עבירת התעללות נפשית לפי סעיף 3368 סיפא, בקבעו כי לאורך התקופה הרלוונטית לכתב האישום כולה השליטו הנאשמות פחד, אימה ובהלה בגן הילדים. עוד נקבע כי לאלימות פיזית יש פוטנציאל עצום להשרות על כלל הפעוטות במסגרת החינוכית חרדה, היעדר בטחון וחוסר מוגנות, הן באמצעות צפייה באלימות המופעלת כלפי אחר, והן עת האלימות מופעלת כלפי הקטין או חסר ישע. בת"פ (מחוזי ת"א) 40999-01-21 מדינת ישראל נ' בנימין (נבו) 20.7.22, הרשיע בית המשפט, את הנאשמת בהתעללות נפשית בכלל ילדי הגן, בהסתמך על עדות מומחית לפיה בגן שררה אווירה של פחד ואימה. (להלן: עניין בנימין).

יוער כי בית המשפט הרשיע במעשי התעללות נפשית: "כלפי ריבוי נפגעים קטינים" משסבר כי: "אף עם המעשים הפיזיים כוונת כלפי מיעוט מסוים, די בכך כדי להשליך על כלל פעוטות הגן, לרבות אלה שלא הותקפו פיזית על ידי מי מהנאשמות" ... "במקרה דנא, נחה דעתי כי למרבה הצער פוטנציאל הנזק התמשש בקרב מרבית, אם לא כל פעוטות הגן, והם נזקקים להימצא במסגרות טיפוליות ורפואיות".

לעומת זאת, בת"פ (מחוזי ת"א) 31306-11-20 מדינת ישראל נ' קזקביץ (נבו) 12.10.21, נדחתה טענת התביעה כי האירועים במקובץ, היוו עבירת התעללות אחת כלפי כלל ילדי הגן, מן הטעם שאין די בחיבור מעשים המכוונים כל פעם כלפי פעוט אחר על מנת לגבש את יסודות עבירת ההתעללות הנפשית. בית המשפט קבע כי בכדי להרשיע בעבירה זו, על התביעה להצביע על קורבן או קורבנות ספציפיים כלפיהם בוצעה העבירה, להבדיל מעבירת התעללות כלפי כלל ילדי הגן. על התביעה להראות מי נכח בכל אירוע והאם הבחין וחווה את המעשים, או את חלקם, באופן פוגעני.

¹⁵ עניין בנימין, לעיל ה"ש 13, המפנה לדברי כב' השי' הנדל. ברע"פ 6477/20 שחם נ' מדינת ישראל (נבו) 15.11.2021.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

גופנית ובין אם התעללות נפשית). כך למשל, יתכן מצב בו כל מעשה תקיפה מהווה עבירה נפרדת, אך הצטברותם המתמשכת של מעשי התקיפה כלפי הנפגע הספציפי עשויים לעלות גם כדי עבירת התעללות,¹⁶ אף אם לא כל אחד מהאירועים מגבש בהכרח, כשלעצמו, עבירת התעללות.¹⁷

לפיכך, יבחן התובע את ביצוע העבירות על כל יסודותיהן, כלפי כל נפגע בנפרד. מקום בו התרחשו מספר אירועי תקיפה "סתם" על ידי אחראי או תקיפת קטין על ידי אחראי אשר עולים כדי עבירת התעללות, יאשים התובע הן בעבירת התקיפה הרלוונטית לפי הנסיבות והתוצאה, והן בעבירת התעללות.¹⁸

20. יובהר כי התובע יכול לייחס עבירת התעללות לא רק בשל ריבוי עבירות תקיפה מצטברות באותו נפגע, אלא גם בהתאמה ליתר המבחנים שנקבעו בפסיקה כמובא לעיל,¹⁹ לדוגמה, אירוע בודד בדרגת חומרה גבוהה ויוצאת דופן.

(ה) חקירת המשטרה

21. **על התובע המקבל לידי את תיק החקירה לבחון האם החשוד נחקר באזהרה בכל העבירות הרלוונטיות שלביצוען קם חשד סביר בנסיבות המקרה:** תקיפה בנסיבות מחמירות- עבירה בהתאם לסעיף 382(ד) לחוק העונשין; תקיפת קטין או חסר ישע (חבלה) עבירה בהתאם לסעיף 368 לחוק העונשין; התעללות- עבירה בהתאם לסעיף 368 לחוק העונשין; הפרת חובת דיווח – עבירה בהתאם לסעיף 368 לחוק העונשין (לגבי עבירה זו ראה בנפרד להלן), כפי שהורחב בפרק המסגרת החוקית.²⁰

22. התובע יבחן אם יש ראיות לביסוס תפקידו של החשוד כמנהל, איש צוות או כמטפל במסגרת החינוכית או הביתית, בהתאם להגדרת אחראי על קטין בחוק העונשין.

23. לשם ביסוס העבירה של תקיפת קטין או חסר ישע, התובע יבחן האם קיימות ראיות לכך שנגרמה לפעוטות "חבלה של ממש" בהתאם להגדרתה בחוק העונשין. הואיל ואין ביכולתם של הקטינים או חסרי הישע להעיד, על התובע לבחון האם יש בחומר הראיות שנאסף ראיות חיצוניות לגרימת מכאוב של ממש, כגון: בכי, רעד, או סימן על הגוף. במקרים של היעדר ראיות

¹⁶ **הלכת פלונית**, לעיל ה"ש 9, בעמ' 169.

¹⁷ **עניין בנימין**, לעיל ה"ש 13, בו נעשה שימוש במטאפורת גרגיר החול על ידי בית המשפט, לפיה יתכן כי אירוע כשלעצמו לא מהווה עבירה פלילית, ואולם הצטברות האירועים כגרגירי החול לכדי ערימת חול מהווים עבירה פלילית. כך, טיפול כוחני שאינו עולה לכדי עבירה פלילית, עשוי במקרים מסוימים לעלות לכדי עבירת התעללות, אם המעשים שיטתיים.

¹⁸ ע"פ 8457/15 **מדינת ישראל נ' ווזוז**, (נבו 01.11.2018). בע"פ 132/57 **נכט נ' היועץ המשפטי לממשלה**, יא 1544, (1957), נקבע כי לא ניתן להרשיע אדם בשתי עבירות שנובעות ממסכת עובדתית אחת, כאשר יש זהות בין היסודות בשתי העבירות. אולם ככל שקיים לפחות יסוד אחד שונה בכל אחת מן העבירות, לא מתקיימת זהות המעשים. בהמשך, נחקק סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] התשמ"ב-1982, לפיו ניתן להרשיע במספר עבירות העולות ממעשה אחד, כאשר מדובר ביסודות שונים של כל אחת מהעבירות, ואולם אין להעניש יותר מפעם אחת בגין אותו מעשה.

¹⁹ **הלכת פלונית**, לעיל ה"ש 9, בעמ' 168-170, ועניין **מרגולין**, לעיל ה"ש 11, פסקה 8 לפסק דינו של כב' הש' הנדל.
²⁰ במקרים המתאימים, בעבירות לפי סעיפים 368 ו-368 לחוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), תשט"ו-1955, יחקרו ילדים נפגעי עבירה על-ידי חוקרי ילדים, במטרה להגן על שלומם הנפשי.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

חיזוניות לכך שנגרמה לפעוט חבלה, יש לבחון האם בחקירתו של החשוד "הוטח בו" החשד לפיו רף האלימות שנקט כלפי הפעוטות היה כזה אשר ניתן להסיק, מעבר לספק סביר, שגרם לפעוט מכאוב של ממש.

24. ככל שיש תיעוד מצולם של האירוע, התובע יוודא כי המשטרה עשתה כל שביכולתה על מנת לזהות את כלל הקטינים המתועדים בו.

25. ככל שהתובע סבר, לאחר בחינת תיק החקירה, כי נדרשות השלמות בהתאם למפורט לעיל, יורה למשטרה לערוך את ההשלמות הנדרשות.

בסיום החקירה יבחן התובע את התשתית הראייתית על סמך כלל הראיות שנאספו על ידי המשטרה, ובכלל זאת צילומים ו/או תיעוד קולי.

26. לשם ביסוס עבירת התעללות נפשית, בתיקים המתאימים, בהם יש אינדיקציה ברורה לאווירת אימה תמידית, או לנזק שנגרם לפעוט, או במקרה בו הפעוט או חסר הישע צפה במעשה חריג ומובהק בחומרתו שבוצע בנפגע סמוך אליו, יש לבחון קבלת חוות דעת פסיכולוגית של מומחה.

27. **אכיפה מנהלית ומשמעתית לצד האכיפה הפלילית** – התובע יוודא שמשטרת ישראל דיווחה על המידע שהתגלה לה מהצילומים לממונה או למפקח מטעם הרשות המקומית או משרד החינוך, לפי העניין.²¹ זאת, כדי להטיל כל סנקציות שניתן להטיל בשל הפרת תנאי מתנאי הרישיונות, לרבות, הוצאת צו הפסקה מינהלי מיידי ללא התראה,²² לבעלים של מעון יום לפעוטות או למנהלו למשך תקופה של עד 90 יום, לאחריו ניתן להוציא צו הפסקה שיפוטי.²³

28. **חקירת חילוט** – ככלל, במקרים בהם שטח המוסד החינוכי-טיפולי בו בוצעו העבירות מצוי בבעלות החשוד, ולצורך הרתעה, התובע יבחן האם המשטרה הפעילה את סמכותה לתפיסה על פי הקבוע בסעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי,²⁴ בין היתר באמצעות תפיסת הנכס ברישום, כאמצעי ששימש לביצוע העבירה או העבירות, הוצאת צווי איסור דיספוזיציה מתאימים, וחקירה כלכלית מתאימה. ככל שהדבר לא נעשה, ישקול התובע אם להורות למשטרה לעשות כן. חקירת חילוט תיעשה בשלב החקירה המשטרתית בהיועצות עם התובע והחוליה לאכיפה כלכלית במחוז. בהמשך ובמקרים המתאימים יש לבקש מבית המשפט הוצאת צו לחילוט הרכוש בהתאם לסעיף 39 לפקודה.

מטבע הדברים, ככל שקיימת זיקה משמעותית יותר בין הנכס שחילוטו מתבקש לבין מידת התרומה שהייתה לו לביצוע העבירה, כך תגבר הנטייה לאשר חילוט בהיקף משמעותי יותר. כך לדוגמא, ככל שההתעללות בוצעה בתוך הנכס באופן שהסתיר את ביצוע העבירה או תרם לה, כך יגבר הסיכוי לחילוט מלא יותר של הנכס.

29. מדיניות הפתיחה בחקירה והעמדה לדין בגין תיעוד קולי ו/או ויזואלי של מטפל בקטין או חסר

²¹ סעיף 7(ב)(2) לחוק התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, התשע"ט-2018.

²² סעיף 32(ג) לחוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, תשע"ט-2018.

²³ לאחר הגשת כתב אישום ו/או הרשעה ניתן ליתן צו הפסקה שיפוטי בהתאם לסעיפים 34 ו-35 לחוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, תשע"ט-2018.

²⁴ פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט, 1969.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

ישע במוסד בו שהה, שבוצע ללא הסכמתו של המטפל על ידי הוריו של הקטין או חסר הישע, תהיה בהתאם להנחיית פרקליט המדינה 2.35.

(ו) לוחות זמנים לקבלת החלטה

30. בשל החשש כי החשוד ימשיך לפגוע בקטינים או בחסרי ישע, מחד גיסא, ובשל הפגיעה בעיסוקו של החשוד עקב היותו נתון בתנאים מגבילים (בתיקים החמורים יותר), מאידך גיסא, יש חשיבות למהירות קבלת ההחלטה על סגירת התיק או על הגשת כתב אישום או על הגשת כתב אישום בכפוף לשימוע (להלן: "ההחלטה").

31. לפיכך, תובע יקבל החלטה בתיקים אלה בתוך לוחות הזמנים הבאים:

א. אם מדובר בתיק שהגיע לתביעה כאשר החשוד מצוי בתנאים מגבילים, ועיון ראשוני בתיק העלה כי יש מקום להותיר את התנאים המגבילים על כנם, תתקבל ההחלטה בתוך 30 יום מיום קבלת התיק.

ב. אם מדובר בתיק שהגיע לתביעה כאשר החשוד אינו מצוי בתנאים מגבילים או שעיון ראשוני בו העלה כי אין מקום להותיר את התנאים המגבילים על כנם, תתקבל ההחלטה בתוך ששה חודשים ממועד קבלת התיק.

(ז) ניסוח כתב האישום²⁵ ושקילת בקשת מעצר

נפגע קטין או חסר ישע בודד

32. נוכח הזיקה בין כתב האישום ובין גזירת העונש, יציין התובע את מכלול הנסיבות הרלוונטיות, וביניהן: מקצועו של הנאשם, הזיקה בין הנאשם לנפגע לרבות הניצול לרעה של כוחו, מועדים מדויקים, פרטי מעשה העבירה, אופן פגיעה ותוצאותיה (לדוגמה- בכי, רעד, חבלה, סימן, שבר) ונסיבות לקולה באם ישנן (לדוגמה – מעורבות חלקית בלבד או שליטה חלקית של הנאשם באירוע, הזעקת עזרה וכד'').²⁶

נפגעו מספר קטינים או חסרי ישע

33. במקרה בו כתב האישום מתאפיין בריבוי נפגעים, ינסח התובע "חלק כללי" לכתב האישום,²⁷ הנותן פרטי רקע אודות התקופה הרלוונטית לביצוע העבירות, תפקידו או מקצועו של הנאשם,²⁸ הזיקה בינו לבין הנפגעים, גיל ומיהות הנפגעים, וריכוז עיקרי המעשים כפי שיפורטו בנפרד בכתב האישום. החלק הכללי יהווה מעין תיאור עובדתי ראשוני של מעשי העבירות, לרבות:

²⁵ עקרונות אלו יהיו תוספת להנחיות הנחית פרקליט המדינה 3.1 "הכנה וניסוח כתב אישום" (27.12.17) (להלן: "הנחיה מס' 3.1").

²⁶ ר' הנחיה מס' 3.1, לעיל ה"ש 24, בסעי' 17.

²⁷ שם, בסעי' 12.

²⁸ שם, בסעי' 4.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

תיאורי זמן, מקום ודמויות ותאפשר להתמצא בכתב האישום.

34. ככלל, תיערך חלוקה לאישומים שונים לפי נפגעי העבירה, נוכח הזיקה שבין האמור בכתב האישום, לגיבוש וייחוס העבירות המתאימות שבוצעו בכל נפגע עבירה בתקופה הרלוונטית, ובין קביעת מתחם נפרד בעניינו של כל נפגע עבירה וגזירת העונש.²⁹

35. כאשר עסקינן במספר אירועים באותו אישום, על התובע לפרט את מספר העבירות המדויק בו מואשם הנאשם בכל אישום ולא לציין לצד סעיף החיקוק "ריבוי עבירות".³⁰

36. כתב אישום במסגרתו יצורפו מספר נאשמים ינוסח אף הוא לפי נפגעי עבירה.³¹

הגשת בקשות למעצר עד תום ההליכים ובחינת מתן הסכמה לשחרור בערובה ותנאי שחרור לחלופות מעצר : ³²

37. שאלת המעצר תיבחן בכל תיק על פי נסיבותיו בהתאם לקריטריונים הקבועים בהנחיית פרקליט המדינה 5.24.³³ מטבע הדברים, בחינת עילות המעצר במקרים שכאלה, תאפשר ברוב המקרים להסתפק באמצעי שאינו כרוך בהכרח במעצר מאחורי סורג וברח.

(ח) מדיניות התביעה לעניין העונש ³⁴

38. כאמור לעיל, המחוקק ראה לנכון להחמיר את הענישה המרבית במקרה של תקיפת קטין או חסר ישע על ידי האחראי שאינו הורה או בן משפחה, על מנת ליתן ביטוי להפרת יחסי האמון, לתלותו של הקטין או חסר הישע בפוגע, ליחסי הכוחות בין הפוגע לנפגע ולפגיעות המוגברת של קטינים וחסרי הישע. חומרת התופעה מחייבת לדרוש עונש מתאים, תוך מתן בכורה לעיקרון ההלימה.

39. הערכים המוגנים: התובע יציין, במסגרת הטיעון לעונש, את מכלול הערכים החברתיים שנפגעים בביצוע עבירות של תקיפת קטין או חסר ישע על ידי אחראי שאינו הורה, וביניהם הגנה על שלמות הגוף והנפש של הנפגעים הישירים ושל יתר הקטינים או חסרי הישע במסגרת אשר נחשפו לפגיעה. כמו כן, יציין התובע את חובת האחראי על הקטינים או חסרי הישע לשמירה על ביטחונם, בריאותם, רווחתם וכבודם, בסביבה תומכת ולא באווירת אימה, השפלה ועלבון.

עוד ידגיש התובע את הפגיעה בשלומם הנפשי של הורי הנפגעים והציבור הכללי, הנזקים לשלוח תינוקות או חסרי ישע שטרם למדו לבטא עצמם ולספר אודות הפגיעה בהם, למסגרות

²⁹ שם, בעמ' 5 פסקה 17.

³⁰ שם, בעמ' 17, פסקה 63.

³¹ סעיף 87 לחוק העונשין, תשל"ז-1977.

³² לדוגמה, איסור המשך עיסוק הקשור בעבירה בהתאם לסעיף 48(א)(10) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים), תשנ"ו-1996.

³³ הנחית פרקליט המדינה 5.24 "מדיניות התביעה בעניין הגשת בקשות למעצר עד תום ההליכים ובחינת מתן הסכמה לשחרור בערובה ותנאי שחרור (חלופת מעצר) או למעצר בפיקוח אלקטרוני" (18.10.22).

³⁴ תת פרק זה ייושם בהתאם להוראת סימן א' לחוק העונשין, תשל"ז-1977 העוסק בהבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

החינוך וליתן באחראים מבטחם מתוך תקווה כי יטפלו, יגנו וישמרו על שלומם וביטחונם של ילדיהם. עוד יצוין בטיעון לעונש כי העבריינים פוגעים בציבור האחראים במסגרות החינוך העושים עבודתם במסירות אין קץ ועתה עלולים להיתפס כחשודים מידיים.

40. התובע יתאר את עוצמת הפגיעה בערכים המוגנים בהתחשב באופי המעשים וטיבם, ריבוי הנפגעים, תדירות אירועים - האם מדובר במעשה חד פעמי או בסדרת מעשים, מיקום הנאשם בהיררכיה מבחינת יחסי מרות והפער שבין הנפגע לנאשם, האופן בו התגלתה העבירה והסתיימה האלימות, חלוף הזמן מעת האירועים, השלכות המעשים על נפגעי העבירה לרבות נזקים פוטנציאליים.³⁵ עוד ימנה התובע את מספר נפגעי העבירה, גילם, התכנון שגרם למעשים-אם היה. כאמור לעיל, ככלל, ראוי לטעון לענישה מחמירה בעבירות אלה, שעה שרוב מבצעי העבירות נורמטיביים ולכן ככלל יש ליתן משקל פחות לנסיבות האישיות של האחראי.

41. בשלב הטיעונים לעונש יש לשקול לבקש תסקיר נפגע עבירה לפי סעיף 187(ב) לחוק סדר הדין הפלילי.³⁶

42. גיבוש מתחם ענישה נפרד לכל נפגע עבירה:³⁷

בתיקים בהם יש נפגע עבירה אחד, יעתור התובע לקביעת מתחם עונש אחד. לעומת זאת, בתיקים בהם ישנם מספר נפגעי עבירה יעתור התובע לקביעת המתחם בשני שלבים:

א. בשלב הראשון ובמקום בו מדובר באירועים נפרדים, יבקש התובע מבית המשפט לקבוע מתחם ענישה נפרד לכל אחד מהנפגעים.³⁸ ישנו אינטרס עצמאי לשמירה על שלום גופו של כל אחד מנפגעי העבירה בנפרד המחייב להנכיח כל נפגע עבירה כישות נפרדת.

ב. בשלב השני יבקש התובע מבית המשפט לקבוע מתחם עונש כולל תוך התחשבות בכל אחד מאירועי העבירות שביצע הנאשם, באופן המשקף את עיקרון ההלימה, את חומרת המעשים ואת מידת האשם.³⁹

43. מיקום במתחם: היות שמדובר בתופעה שהתגברה ונוכח הקושי בגילוי וחשיפת העבירות, ישקול התובע לעתור למקם את הנאשם שלא בתחתית מתחם העונש ההולם, בשל הצורך

³⁵ אין המדובר ברשימה סגורה.

³⁶ סעיף 187(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982.

³⁷ במלאכת הבניית הענישה, בהתאם לתיקון 113 בחוק העונשין, נדרש לקבוע האם מדובר ב"אירוע אחד", כך שייקבע מתחם עונש הולם אחד לאירוע כולו, או שמא מדובר ב"מספר אירועים" כך שייקבע מתחם עונש הולם לכל אירוע בנפרד.

³⁸ ע"פ 4910/13 ג'אבר נ' מדינת ישראל, פסקה 24 לפסק דינו של כב' הש' דנציגר, (נבו 29.10.2014). מאז הלכת ג'יבאר התפתחה הפסיקה, ונקבע מתחם עונש נפרד לא רק בתיקי מין מרובי נפגעות, על מנת לבטא את ההכרה בפגיעה שחוותה כל קורבן עבירה (ראו תפ"ח (מחוזי ב"ש) 14793-01-19 ישראל נ' שלו (נבו 11.11.2020)), אלא אף בעבירות רכוש (עפ"י (מחוזי מרכז) 25183-10-16 טומשצ'וק נ' מדינת ישראל (נבו 01.01.2017)).

³⁹ בתיקון מס' 113 לחוק בעניין הבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה, אשר פורסם ביום 10.1.12, נקבע כי העיקרון המנחה בענישה הוא עיקרון ההלימה, לפיו על העונש להלום את חומרת מעשהו של הנאשם ומידת אשמו.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

בהרתעת הרבים ובהתאם לסעיפים 140 ו-140יב לחוק העונשין.⁴⁰

44. במסגרת טיעונים לעונש בתיקים שהוגשו לפני תיקון 143, במסגרתו נקבע עונש מאסר מזערי כמתואר לעיל, ניתן להתייחס לעונש המזערי כמצביע על המגמה להחמיר בענישה שבאה לידי ביטוי בתיקון החקיקה, הגם שאינו חל, וזאת בהתאם לסעיף 140יב לחוק העונשין.

(ט) נפגעי עבירה⁴¹

45. בהתאם לתקנה 18(ב) לתקנות זכויות נפגעי עבירה,⁴² זכויותיו של קטין שטרם מלאו לו 14 שנים או של חסר ישע, ניתנות למימוש באמצעות הורה או אפוטרופסו של נפגע העבירה הישיר (להלן: "ההורה"). לפיכך, על התובע לעמוד בקשר עם ההורה, או עם הגורם המייצג אותו (בין אם מדובר בב"כ ובין אם מדובר בקבוצת הורים אשר מינתה איש/אשת קשר לצורך קבלת עדכונים מהתביעה).⁴³

46. **צפייה בצילומים על ידי הורי הקטין או חסר הישע** – ככל שהורי הקטין או חסר הישע יבקשו לצפות בצילומים המתעדים את הפגיעה בילדם, ככלל ניתן יהיה לאפשר זאת אך רק בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:

- א. על מנת שלא לפגוע בפרטיותם של קטינים או חסרי ישע מצולמים אחרים, יש לאפשר להורים לצפות, במידת האפשר, בתיעוד הרלוונטי לילדם שלהם **בלבד**.
- ב. התובע הגיע למסקנה כי לכאורה בוצעה עבירה בילדם של ההורים המבקשים.
- ג. התובע הגיע למסקנה כי אין בצפייה כדי להביא לידי שיבוש הליכי חקירה או משפט.

גם בהתקיים התנאים המפורטים לעיל, ההחלטה אם להתיר את הצפייה תתקבל על פי העקרונות הקבועים בהנחיית פרקליט המדינה 14.8 "בקשה מצד גורמים שונים לעיין במידע המצוי בתיק החקירה" (להלן: "ההנחייה 14.8"). כמו כן ובכל מקרה לא תתאפשר העתקה של הסרטונים אלא רק צפייה בהם במשרדי היחידה החוקרת או במשרדי התביעה.

על צילומים שנקלטו במצלמות שהותקנו על פי חוק התקנת מצלמות לשם הגנה על פעוטות במעונות יום לפעוטות, תשע"ט-2018, יחול סעיף 7(ב)(4) לאותו חוק, לפיו על המשטרה לאפשר להורה של פעוט **לצפות** בצילומים שבהם **מתועדת פגיעה באותו הפעוט** וזאת ככל שאין בכך

⁴⁰ סעיף 140 ו-140יב לחוק העונשין, תשל"ז-1977; לעניין עיקרון החמרת הענישה בשל תופעה שהתגברה ראו: ע"פ-1127/13 גברזיני נ' מדינת ישראל (נבו 15.01.14), בו נקבע כי יש ביכולתם של שופטי הערכאה הדיונית לקבוע כאשר בפניהם קיימת תופעה שהתגברה ולהחמיר בענישה לגביה, גם כשאין בפניהם ראיות אמפיריות לכך. (וראו גם ע"פ 3927/16 מדינת ישראל נ' בר זיו (נבו 23.02.17)).

⁴¹ מימוש זכויות קטינים וחסרי ישע שהינם נפגעי עבירה, נקבעו בחוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001[1], בתקנות זכויות נפגעי עבירה, תשס"ב-2002[2] ובהנחייה 14.7 להנחיות פרקליט המדינה- נפגעי עבירה (להלן: "ההנחיית נפגעי עבירה").

⁴² תקנות זכויות נפגעי עבירה, תשס"ב-2002.

⁴³ סעיף 3 להנחיית פרקליט המדינה 14.7 "נפגעי עבירה" (25.01.22).

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

כדי להביא לידי שיבוש הליכי חקירה או משפט.

47. מתן אפשרות להורי הקטין או חסר הישע לעיין בחומרים מתוך תיק החקירה או להעתיקם תיעשה בהתאם לעקרונות ולשיקולים המנויים בהנחיה 14.8 ובפרק 4.4 להנחיה 14.7 "נפגעי עבירה". יש לעשות מאמץ שהן העיון בחומרים והן הצפייה בצילומים ייעשו על ידי אותו גורם (גורמי החקירה או גורמי התביעה).

(י) הפרת חובת דיווח

48. לצד הגדרת עבירות הנוגעות לעצם הפגיעה בקטין או חסר הישע, החיל המחוקק גם הסדר לעניין חובת דיווח המוטלת, על הגורמים המפורטים בסעיף 47 להנחיה:

סעיף 368ד לחוק העונשין – חובת דיווח:

"א) היה לאדם יסוד סביר לחשוב כי זה מקרוב נעברה עבירה בקטין או בחסר ישע בידי האחראי עליו, חובה על האדם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר שלושה חדשים.

(ב) רופא, אחות, עובד חינוך, עובד סוציאלי, עובד שירותי רווחה, שוטר, פסיכולוג, קרימינולוג או עוסק במקצוע פרה-רפואי, וכן מנהל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע - שעקב עיסוקם במקצועם או בתפקידם היה להם יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה בקטין או חסר ישע בידי אחראי עליו - חובה עליהם לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר ששה חדשים.

(ג) היה לאחראי על קטין או חסר ישע יסוד סביר לחשוב כי אחראי אחר על קטין או חסר ישע עבר בו עבירה, חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר ששה חדשים.

(ד) נעברה בקטין או בחסר ישע הנמצא במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת, עבירת מין לפי סעיפים 345 עד 348, או עבירה של גרימת חבלה חמורה לפי סעיף 368ב(ב) או עבירת התעללות לפי סעיף 368ג, חובה על מנהל או איש צוות במקום כאמור, לדווח על כך בהקדם האפשרי לעובד סוציאלי שמונה לפי חוק או למשטרה; העובר על הוראה זו, דינו - מאסר שישה חדשים.

....

(ח) בסעיף זה, למעט בסעיף קטן (ד), "עבירה" – אחת מאלה:

... (5) עבירה של תקיפה או התעללות לפי סעיפים 368ב ו-368ג.⁴⁴

⁴⁴ על סעיף 382(ד) לא חלה חובת דיווח.

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
28 מאי 2023	י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024

49. הפרת חובת דיווח מהווה, אפוא, עבירה פלילית מסוג עוון שדינה מאסר.
50. תכליתה של העבירה חשיפה של עבירות לשם הגנה וטיפול בקטין או בחסר הישע שאין בכוחו להגן על עצמו וכן עידוד פעולה שתוכל למנוע פגיעה בקורבנות פוטנציאליים,⁴⁵ זאת באמצעות הטלת סנקציה פלילית על מי שאינו עושה כן.
51. המחוקק קבע ארבע חובות דיווח על עבירה שבוצעה בקטין על-ידי אחראי, או עבירה שבוצעה במוסד:
- א. ס' 368ד(א): חובת דיווח רגילה על כל אדם אשר יש לו יסוד סביר לחשוב כי אחראי על הקטין ביצע בו עבירה "זה מקרוב". על הציבור הכללי לדווח לשירותי הרווחה או למשטרה. בצד החובה, מוטל עונש של 3 חודשי מאסר למפר אותה.
- ב. ס' 368ד(ב): חובת דיווח מוגברת המוטלת על בעלי מקצוע שונים (המפורטים בסעיף) הפוגשים בקטין שלא באופן תדיר וכן מנהל או איש צוות במעון או במוסד שבו נמצא קטין או חסר ישע, אשר מכוח עיסוקם במקצוע או תפקידם יש להם יסוד סביר לחשוב כי אחראי ביצע עבירה בקטין.
- ג. ס' 368ד(ג): חובת דיווח מוגברת של אחראי על קטין אשר יש לו יסוד סביר לחשוב כי אחראי אחר ביצע עבירה בקטין.
- ד. ס' 368ד(ד): חובת דיווח מוגברת על עבירה של גרימת חבלה חמורה או התעללות שבוצעה בקטין השוהה במעון, במוסד או במסגרת חינוכית או טיפולית אחרת. חובת דיווח זו חלה על כל איש צוות במעון. כך למשל, מוטלת על סייעת במעון חובה לדווח על עבירה כאמור שביצעה גננת גם אם עבירה זו לא בוצעה זה מקרוב
- "זה מקרוב" אינו קיים במסגרת חובת הדיווח המוגברת. בצד החובה המוגברת, מוטל עונש של 6 חודשי מאסר למפר אותה.
52. המדווח אינו נדרש להוכיח את ביצוע העבירה והדיווח הוא בעקבות חשד סביר בלבד. המדובר בחובת דיווח **אישית**, שאינה ניתנת להעברה.
- בבש"פ 467/21 **עמותה פלונית נ' מדינת ישראל**,⁴⁶ עמד בית המשפט העליון על היקף חובת הדיווח החלה על עו"ס מכוח ס' 368ד(ב) לחוק העונשין ביחס לחובת החיסיון והסודיות החלה עליו. נקבע כי חובת הדיווח הינה אישית ומהותית (היינו בשונה מדיווח פורמלי, על הדיווח לכלול את מלוא הפרטים הרלוונטיים שיאפשרו חקירה אפקטיבית). יחד עם זאת נקבע כי חובת הדיווח **אינה** כוללת מסירה אוטומטית של מסמכים מתוך התיק הטיפולי וככל שהמשטרה או

⁴⁵ הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 31) התשמ"ט-1989, בעמ' 146, הצ"ח 1947, התשמ"ט; ר' גם בבש"פ 467/21 **עמותה פלונית נ' מדינת ישראל** (נבו 14.03.2021).

⁴⁶ בבש"פ 467/21 **עמותה פלונית נ' מדינת ישראל** (נבו 14.03.2021).

הנחיות פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 2.42 – מדיניות התביעה בהעמדה לדין וענישה בעבירות של תקיפה והתעללות בקטינים או בחסרי ישע במסגרות חינוכיות-טיפוליות על ידי האחראי עליהם (שאינו בן משפחתם)	
י"ב בתמוז תשפ"ד, 18 ביולי 2024	28 מאי 2023

הפרקליטות מבקשות לקבל לידיהן חומרים נוספים יש לפנות לבית המשפט בבקשה לקבלת המסמכים נוכח קיומו של חיסיון **יחסי** בסעיף 50א לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971.

53. חשיבותה של חובת הדיווח היא בכך שזו עשויה לחולל שינוי תרבותי וערכי, להביא להפנמה של הפסול במציאות הכרוכה בהתעללות ותקיפה של קטינים, להפחית את החשש והפחד אותו חשים הורי הקטינים וחסרי הישע, וכן היא עשויה למנוע החרפת האלימות. בשל אינטרס ציבורי זה, ככל שיש ראיות לביצוע עבירה של הפרת חובת דיווח, יגיש התובע כתב אישום.